

A NÉP- ÉS CSALÁDVÉDELMI ALAP ÉS A SZEGÉNYGONDOZÁS*

Pálos Károly

A „Nép és Családvédelem” folyó évi február havi 2. számában érdekes és értékes tanulmány jelent meg *Kamocsay Jenő dr.* miniszteri osztálytanácsos tollából „A szegénygondozás és a produktív támogatás” címmel. A tanulmány mind tárgyánál, mind pedig célkitűzésénél fogva megérdemli a szociális kérdéssel foglalkozók teljes érdeklődését, mert alapos felkészültséggel és világos okfejtéssel mutat rá a szegénygondozás és a produktív támogatás közötti szoros kapcsolatokra és a két feladatkör között mutatkozó látszólagos ellentét helyes következtetéseiben megszünteti s a két eddig külön intézett feladatkört egy szerv munkakörébe utalja.

Aszerző tanulmányában elméleti síkon mozgott s mégis sikerült meggyőzni bennünket arról, hogy a két feladatkör elmulaszthatatlanul összefügg egymással és hogy ennél fogva az Országos Szociális Felügyelőség ügyintézésébe tartozik, helyesen a szegényügy feladatainak vállalása és megoldása is.

Több mint 10 éves gyakorlati és elméleti munka után szükségét érzem annak, hogy pár gondolattal magam is hozzájáruljak a kérdés megvilágításához és a szociális „egykéz”-rend megvalósulása útjának egyengetéséhez.

Tény az, hogy szociálpolitika alatt megelőző tevékenységet értünk általában és ennek a tevékenységnek célja a társadalmi ellentétek, a társadalmi igazságtalanság kiegyenlítése, vagyis a szociális igazság megteremtése. Ez a feladatkör roppant nagy terjedelmű és a magzat védelmétől kezdve az emberi élet úgyszólván minden megnyilvánulására kiterjed.

Ezt a feladatkört van hivatva ellátni a Nép- és Családvédelmi Alap az Országos Szociális Felügyelőség irányításával. Kimaradt azonban teendői közül a szegénygondozás feladatainak ellátása, amely továbbra is a községek feladata.

A nyugati államok közül Anglia 1601-ben, Erzsébet királynő uralkodása alatt a *Poor Law Act*¹⁾ alapján mondta ki, hogy a szegénygondozás állami feladat, amely a közösségek ügyintézésében bonyolódik le. Ez az állásfoglalás annak a meggyőződésnek akart kifejezője lenni, hogy az állam, mint a legnagyobb közület, tartozik elsősorban munkaképtelen szegényeiről gondoskodni. — Ez a törvény egyaránt vonatkozott a munkaképes és a munkaképtelen szegényekre. Később azonban, 1782-ben kiadták a *Gilbert Act*-ot, mely az allowance rendszert honosította meg, amely szerint dologházba²⁾ csak a munkaképtelen szegényeket helyezték el,

* Nép és Családvédelem, II. évf. 1942. év (167-168. oldal)

míg a munkaképes szegényeket az úgynevezett próbaházakba³⁾ utalták, ahol a felállított foglalkoztató műhelyek a munkaképesek részére munkát biztosítottak. Franciaországban a szegénybetegek, gyermekek és az elaggottak gondozása állami feladat, míg a szegénygondozás többi ágai a közjótékonyagra vannak bízva. Az elaggott és sínylődő, valamint gyógyíthatatlan szegények állami gondozásáról egy 1905. évi törvény szól. — Az olasz szegénygondozás állami felügyelet alatt álló társadalmi szegénygondozás; Németországban pedig a községek feladata a tartózkodási hely⁴⁾ elve alapján.

Mi a német példa után indultunk és az 1871. évi XVIII. tc.⁵⁾ 131. §-a az 1872. évi XXXVI. tc.⁶⁾ 105. §-a, továbbá az 1875. évi III. tc.⁷⁾ 8-9. §-ai, az 1876. évi XVI. tc.⁸⁾ 71. §-a, stb., végül az 1886. évi XXII. tc.⁹⁾ 145-147. §-ai ugyancsak az illetőségi község segélyezési kötelezettségét mondja ki. A későbbi ily irányú rendeletek lényeges változást nem hoztak; — csak annyiban, hogy az illetőségi hely elve helyébe a tartózkodási hely elve lépett a fejlődés eredményeként.

Természetesnek találjuk, hogy a szegényügy törvényi szabályozásakor nem tudta vállalni az állam a szegénygondozás terheit.

Az állandó létfenntartásért vívott küzdelemben erőtlen ország képtelen volt az e téren ráhárult feladatokat vállalni és sokkal kézenfekvőbb megoldásnak látszott a feladatoknak és azok terheinek a községekre áthárítani. — A magyar szegénygondozás csúcspontját a 172.000/1936. B. M. számú rendelettel kötelezőleg bevezetett úgynevezett magyar normás szegénygondozásban érte el. A magyar norma nagymértékben tehermentesíti a községeket részben a társadalom áldozatkészségének igénybevételével, mégis azt kell látnunk, hogy ez az áldozatkészség nem lehet egyedül a szegénygondozás alapja. Sok városunk abban a szűkkeblű felfogásban él, hogy az önkéntes megajánlások erejéig kell csak támogatnia szegényeit, más városok kisebb-nagyobb összegekkel járulnak a koldusváltságból, önkéntes adományokból eredő bevételek növeléséhez és csak kevés város akad, amely úgy értelmezi és teljesíti kötelességét, mint azt a szegénygondozásban megkövetett erkölcsi kötelezettség is előírja. Így a szegényügyünk a magyar normás szegénygondozás közismert előnyei mellett is állandó élet-halálharcot vív a közömbösség és meg nem értés ellen.

Nemcsak a nyílt, hanem a zárt szegénygondozás terén is fennállanak a fedezet hiányából eredő kiáltó fogyatékoságok. A zárt szegénygondozás terén a legkülönbözőbb gyakorlatot tapasztaljuk: vannak szeretetházak magánkezelésben bérbeadott élelmezéssel, világi személyzet és szerzetes nővérek vezetése alatt. Sok esetben a zárt gondozás lényeges feltételei is hiányoznak, mert a szegényügy szükséglete az a költségvetési tétel, amelyből mindig csökkenteni lehet valamit. A szeretetházakat fenntartó közületek abban a felfogásban vannak, hogy — mivel a munkaképteleneknek nyújtott támogatás improduktív — a támogatás mértékét a minimális alá is lehet szorítani.

Rengeteg tennivaló van ezen a téren! Akárhány városban még a magyar normás szegénygondozás sincs megszervezve vagy egyáltalán nem kielégítő módon és sokhelyütt nem

1) Szegényügyi törvény. 2) Workhouse. 3) Testhouse. 4) Aufenthaltsprincip. 5) A községek rendezéséről. 6) Fővárosi törvény. 7) A nyilvános betegápolás költségei fedezéséről. 8) A közegészségügy rendezéséről. 9) A községekről.

találunk a zárt szegénygondozás megvalósítására alkalmas férőhelyet. Míg ezek a fogyatékosok a városokban mint kivétel jelentkeznek, addig a vármegyékben, járásokban és községekben a kivétel szabállyá erősödik.

Mindössze két járási szeretetházunk van az egész országban, ami éppen nem mondható jelentős fejlődésnek. Milyen gondozásban részesülnek tehát a falvak szegényei? A felelet kézenfekvő: semmilyenben. Istállókban, félig beomlott házakban tanyáznak; egyszer itt, egyszer ott kapnak ételmaradékot, de egészségükben és betegségükben egyedül, elhagyatva élik le tehetetlen öregségük hátralévő napjait. Beszélhetünk-e addig szociális gondoskodásról, amíg ezek az állapotok fennállnak? Vajjon helyes-e az, hogy csak a családot védjük és támogatjuk, de a családapákat és családanyákat nevelt öreget magára hagyjuk és az egyetemes kényszerű gondoskodás köréből kizárjuk. Ezek a munkaképtelen öregek egy súlyos társadalmi igazságtalanság áldozatai, akiket elmaradt szociálpolitikánk vetett ki a társadalmi életközösségből. Nekik egy morzsa sem jut a korszerű magyar szociálpolitika éléstárából; mert annak csak a családok produktív formában jelentkező felemelése és támogatása vált törvényben előírt feladatává, viszont a közsegélyre szorulókat ebből a gondoskodásból kizárja.

A nép- és családvédelemben jelentkező produktív támogatás és a közsegélyezésben mutakozó improduktív támogatás között szoros kapcsolat van. A kérdéssel gyakorlatilag foglalkozó tisztán látja ezeket a szoros szálakat. A gyakorlatban ugyanis a szociálpolitika és közsegélyezés feladatai gyakran együtt jelentkeznek és nagyon nehéz megvonni a két feladat közötti választóvonalat. Tapasztaltuk ezt az ínségnyhító tevékenység idejében és tapasztaljuk most is a Nép- és Családvédelmi Alap munkájánál.

Az ínségnyhító tevékenység célszerűsített és korszerűsített örököse az Alap. Kibővült feladataihoz megfelelő fedezet áll rendelkezésre s ennek a fedezetnek magvát képezi az ínségjárulékot felváltó nép- és családvédelem pótagó. Az Alap munkájában vissza nem térülő támogatások is szerepelnek, amelyeknek azonban szociálpolitikai értelmük van. Innen már csak egy lépés választ el bennünket a közsegélyezés ellátásának az Alap által való vállalásától.

Ezt a lépést meg kell tenni a magyar szegényügy érdekében. Az Országos Szociális Felügyelőségnek gondjaiba kell vennie azokat is, akik a szociálpolitika gondoskodási köréből kiestek. Az „egykez-”-rend megvalósítása mind a fedezet, mind pedig a hatékony ellenőrzés és irányítás tekintetében megoldásra vinné a kérdést. A közsegélyezés fedezete lenne a nyílt szegénygondozásban a koldusválság, községek hozzájárulása és szükség esetén az Alapból juttatott támogatás; a zárt szegénygondozás területén pedig a községek, törvényhatóságok, törvény szerinti kötelességből származó fedezet, míg az új szeretetházak létesítése s a járási, vármegyei szeretetházak fenntartása tekintetében az említett törvényhatósági és községi hozzájáruláson kívül adandó állami támogatás.

A szoros és megkívánt ellenőrzést az Országos Szociális Felügyelőség kitűnően felépített szervezete szegénygondozó nővérek bevonásával sokkal hatékonyabban tudná megvalósítani és így a szegényügy alapszerveinek munkája is eredményesebb lenne.

Ezekben voltam bátor rámutatni gyakorlati megvilágításban a kérdés megoldására, amely annál súlyosabb lesz, minél később nyúlunk hozzá. Szilárd meggyőződésem az, hogy a kérdés ilymódon való megoldása nagy lépést jelentene a magyar szociális élet fejlődése terén.